

Försvarsdepartementet

Remissvar över betänkandet SOU 2025:6 – Plikten kallar!

Sammanfattning

Denna skrivelse utgör ett samlat svar från sjutton av de arton frivilliga försvarsorganisationerna.

Vi delar utredarens bedömning att de frivilliga försvarsorganisationerna bör få en större roll i personalförsörjningen av det civila försvaret. Det finns dock delar av utredningens förslag som vi inte delar. Det gäller främst tolkningen av den rättsliga grunden för att använda begreppet "krisplacering" samt förslaget att inte ändra frivilligförordningen till att omfatta även regioner, kommuner och verksamheter organiserade i bolagsform.

Frivilliga försvarsorganisationer bör få en större roll för personalförsörjningen (avsnitt 17.2.5)

Utredaren skriver

Bedömning: Frivilliga försvarsorganisationer och deras medlemmar bör kunna få en större roll för personalförsörjningen av det civila försvaret.

Förslag: Regeringen ger MSB i uppdrag att i samverkan med Försvarsmakten utreda hur de frivilliga försvarsorganisationernas roll i personalförsörjningen av det civila försvaret kan stärkas.

Vår kommentar

Vi delar utredarens bedömning att de frivilliga försvarsorganisationerna bör få en större roll i personalförsörjningen av det civila försvaret. Samtidigt är vår uppfattning att mycket av det som utredaren tar upp i större eller mindre omfattning redan görs vilket inte kräver en ny utredning utan snarare att MSB och Försvarsmakten samordnar sig ytterligare och förtydligar så att regelverk, förutsättningar, administration, praktiska frågor och stöd sker på bästa sätt för totalförsvaret.

Redan idag erbjuder vissa av organisationerna att MSB skickar civilpliktiga på utbildningar som MSB redan beställt för att utbilda frivilliga. Dock har MSB inte återkopplat om de är intresserade av det. Vidare är vår uppfattning att både MSB och Försvarsmakten är tydliga i vilka prioriteringar som gäller för att få störst effekt för totalförsvaret.

Det som däremot behöver utredas är vilka förväntningar MSB och Försvarsmakten har på de frivilliga försvarsorganisationerna vid höjd beredskap och krig samt konsekvenserna av behoven i form av tillgängliga instruktörer och utbildningsanordningar.

Behov av en tydligare terminologi (avsnitt 19.2.2)

Utredarens uppfattning att ordet krigsplacering ska reserveras för just krigsplacering (med värn- eller civilplikt) är säkert bra ur ett juridiskt perspektiv. Vi ser dock en utmaning då begreppet under lång tid använts i samhället och det har en innebörd som gemene man förstår andemeningen av. Om dessutom Försvarsmakten ska behålla begreppet för de frivilliga som vi rekryterar och utbildar så kommer vi sannolikt att referera till begreppet i alla fall då vi ska förklara för de som ska till den civila delen av totalförsvaret för att de ska förstå vad de ger sig in på. För oss är det enklare att säga att du är placerad i en krigsorganisation, dvs krigsplacerad än att säga du är placerad i en krigsorganisation, dvs beredskapsregistrerad.

Begreppet beredskapsregistrerad kommer sannolikt aldrig att bli en folklig benämning och vi avråder därför för användning av det. Vi föreslår i stället att lagar ändras så att frivilliga med avtal och anställd personal i den civila delen av totalförsvaret i juridisk mening krigsplaceras på samma sätt som civilpliktiga.

Beredskapsregistrering i det civila försvaret (avsnitt 19.3.1)

Vi ser positivt på förslaget att Totalförsvarspliktslagen tillförs en bestämmelse om att bemanningsansvariga är skyldiga att till Pliktverket anmäla alla avtal om tjänstgöring inom totalförsvaret vid höjd beredskap, så att dessa totalförsvarspliktiga kan beredskapsregistreras. Om ett sådant avtal har upphört, ska detta också anmälas till Pliktverket.

Ur den frivilliga försvarsorganisationernas perspektiv vill vi bara lyfta fram att det är viktigt att ordinarie arbetsgivare involveras först när en individ är färdigutbildad. I annat fall är risken stor att ett antal kontroller kommer att genomföras i onödan då vi ser att många individer idag visar intresse för en befattning i det civila eller militära försvaret, men att de sedan av olika anledningar aldrig fullföljer utbildningen. En del kommer på andra tankar när utbildningen väl ska ske, vissa underkänns i säkerhetsprövningen och en del bedöms som olämpliga under utbildningen. Om kontrollen skulle genomföras inför en utbildning ser vi att de många gånger långa handläggningstider som finns idag från att en individ visar intresse för en befattning i totalförsvaret till att utbildningen påbörjas kommer att kunna bli flera månader längre vilket kommer att leda till fler avhopp. Det har de långa handläggningstiderna i Försvarsmakten visat de senaste åren.

Allmän tjänsteplikt på grund av författningsreglerade frivilligavtal (avsnitt 20.4)

Utredaren föreslår att

Bestämmelsen om allmän tjänsteplikt till följd av avtal om frivillig tjänstgöring i 6 kap. 2 § första stycket punkt 2 totalförsvarspliktslagen ändras till att omfatta bara totalförsvarspliktiga som tjänstgör enligt avtal

- om frivillig tjänstgöring inom det militära försvaret
- mellan en statlig myndighet och en medlem i en frivillig försvarsorganisation om annan frivillig tjänstgöring inom totalförsvaret.

Därutöver tillförs bestämmelsen ett nytt stycke, enligt vilket regeringen bestämmer vilka de frivilliga försvarsorganisationerna är.

Vår kommentar

Vi delar inte utredarens förslag utan vill att de formuleringar som försvarsberedningen använde i sin slutrapport ska vara grunden:

I förordning (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet medges enbart att avtal om rekrytering och utbildning av frivilliga sker mot statliga myndigheter. För att täcka de omfattande behov av förstärkningsresurser som finns i övriga delar av totalförsvaret anser Försvarsberedningen att förordningen bör ses över i syfte att även omfatta regioner, kommuner samt statlig verksamhet som är organiserad i bolagsform.

Utifrån detta anser vi att utredarens förslag bör ändras till

– mellan statlig verksamhet, regioner och kommuner (även den som är organiserad i bolagsform) och en medlem i en frivillig försvarsorganisation om annan frivillig tjänstgöring inom totalförsvaret.

Vidare anser vi att den förteckning av vilka som är frivilliga försvarsorganisationer som redovisas i en bilaga till förordning (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet är tillräcklig.

Utredaren för ett resonemang i avsnitt 20.4.1

Utredningen anser nämligen att man inte bör skapa incitament för att teckna frivilligavtal enligt 6 kap. 2 § första stycket punkt 2 totalförsvarspliktslagen i stället för t.ex. ett vilande anställnings- eller uppdragsavtal, som innebär att den bemanningsansvariga ska stå för ersättningen enligt avtalet, och därigenom undgå personalkostnader. En sådan ordning kan medföra att staten subventionerar civil verksamhet vid höjd beredskap utan att staten får möjlighet att bedöma om ett sådant frivilligavtal är lämpligt i det enskilda fallet. Enligt utredningens mening är det inte rimligt att bemanningsansvariga i privat och kommunal sektor utan statens inblandning tecknar frivilligavtal, som innebär att staten automatiskt betalar den totalförsvarspliktige vid allmän tjänsteplikt, ...

Vår kommentar

Vi förstår inte riktigt utredarens resonemang då det inte beskriver hur det går till i realiteten idag. Vår uppfattning är för det första att krig är en statlig angelägenhet och därmed ska betalas av staten, vilket sker idag. Dagens modell där MSB utlyser olika områden inom vilka de frivilliga försvarsorganisationerna kan ansöka om medel för att utbilda frivilliga som ska placeras i krigsorganisationen hos myndigheter, regioner och till viss del kommuner sker på ett kontrollerat och ordnat sätt. Utöver ansökan om att utbilda ex fordonsförare så ska den frivilliga försvarsorganisationen även lämna in en avnämranklapp där respektive myndighet som önskar få utbildade frivilliga där det framgår hur många fordonsförare som myndigheten behöver, vilka utbildningar som är obligatoriska och vilka utbildningar som är frivilliga för de som vill bli förare. Därefter går MSB en granskning och en prioritering över vilka utbildningar som ska genomföras samt för vilka avnämre. Modellen fungerar på likande sätt för frivilliga resursgrupper till kommunerna med skillnaden att denna personal än så länge inte krigsplaceras utan endast är avsedd för krisberedskapen.

Vi ser ingen anledning att ändra på modellen för regioner och kommuner då det riskerar att innebära att en region väljer att inte skaffa förstärkningspersonal till sin krigsorganisation för exempelvis uppgiften att förstärka vården så att svenska eller Natoallierade soldater får vård. Det skulle mycket väl kunna bli en effekt om utredarens förslag får gehör.

De frivilliga försvarsorganisationerna

Försvarsberedningen framhåller i sina rapporter att de frivilliga försvarsorganisationerna är viktiga i uppbyggnaden av totalförsvaret. Verksamheten i de frivilliga försvarsorganisationerna syftar till att hitta de bästa individerna för varje behov inom totalförsvaret. Rollen är tydlig och beskrivs i frivilligförordningen.

De frivilliga försvarsorganisationerna har en lång tradition att rekrytera och utbilda för totalförsvaret och samhällets krisberedskap i övrigt. Under de år nedrustningen av totalförsvaret pågick, kunde organisationerna, med stöd av uppdragsgivande myndigheter, rikta om verksamheten mot krisberedskap. Organisationerna har därmed kunnat behålla och utveckla sin förmåga att bistå samhället, och arbetet med försörja totalförsvaret med personal har med stor kraft kunnat påbörjas.

Organisationerna har även en stor och betydande roll för folkförankring och totalförsvarsupplysning. En bred medlemsbas är en förutsättning för att kunna uppfylla detta uppdrag på ett bra sätt. Medlemskap i en frivillig försvarsorganisation är frivilligt, alla kan inte få ett dedikerat uppdrag i totalförsvaret, men alla kan vara med i övrig verksamhet.

De frivilliga försvarsorganisationerna bemannar befattningar inom både det militära och det civila försvaret. Regler och tillämpningar måste av naturliga skäl vara olika i de båda fallen, men det är önskvärt med en samordning, i första hand för att minska den administrativa bördan för organisationerna.

Med frivilliga försvarsorganisationshälsningar

Insatsingenjörernas Riksförbund	Riksförbundet Sveriges lottakårer
Flygvapenfrivilligas Riksförbund	Svenska Blå Stjärnan
Frivilliga Automobilkårens Riksförbund	Svenska Brukshundklubben
Frivilliga Flygkåren	Svenska Fallskärmsförbundet
Frivilliga Motorcykelkårens Riksförbund	Svenska Försvarsutbildningsförbundet
Frivilliga Radioorganisationen	Svenska Pistolskytteförbundet
Försvarets Personaltjänstförbund	Svenska Röda Korset
Sjövärnsskårens Riksförbund	Svenska Skyttesportförbundet
Sveriges Bilkårens Riksförbund	